

Branislav Janković

O VUKOVIMA I SENKAMA

■ Laguna ■

O VUKOVIMA I SENKAMA

Copyright © 2011 Branislav Janković

Copyright © 2011 ovog izdanja, LAGUNA

Edicija MERIDIJAN
Knjiga 30

*815. godina po Hristu
današnje Blace*

Dve žute lisice uplašeno su nakrivile glave dok su posmatrale jahače koji su besno ganjali svoje konje kroz noć. Njih trojica, kao srasli sa svojim životinjama, pod svetlošću Meseca izgledali su poput džinova što prolaze šumom. Bilo je nečeg čudnog u vezi sa tim prizorom: bez obzira na to što su divlje podbadani konji besomučno jurili, nije se čuo nikakav zvuk. Ne izazvavši ni šum lista, ni pucanj polomljene grane, prošli su stazom kao duhovi. Poput senki lebdeli su nad zemljom. Pratio ih je čopor vukova sa krvavom penom u čeljustima. Moćni i strašni kurjaci još nisu probali ljudsko meso. Obećano im je da će prvi put noćas da ga okuse. Naišavši na potok, jedan od konjanika krenu levo i zaputi se u pravcu velikog bresta. Ne dodirnuvši mirnu površinu vode, druga dva jahača

preskočiše potok i nastaviše divlju trku. Budni stanovnici šume se od straha nisu usudili ni da udahnu vazduh. – Bogovi prolaze i uznemireni su – došaptavali su se jedva čujno. – Ćutite i poklonite se. – Ni životinje ni aveti nisu smele da podignu glavu i isprate pogledom konjanike. Znale su da mešanje u stvari bogova nije pametno, a ova noć je zaudarala na smrt. Sunce je zašlo kasnije nego što je uobičajeno, pa su se uplašeni dnevni i noćni stvorovi izmešali i zbunjeni se međusobno poklali. Mesec i Sunce su se sreli pa posvađali, a njihov susret izazvao je smrt. Bare tamne, guste tečnosti svojim isparenjima okužile su vazduh jer zemlja beše odbila da primi krv mrtvih.

Senka koja je skrenula levo kod potoka jače podbode svog konja, životinja podiže glavu al' ne zanjišta. Bio je to Mikloš, konj-prorok boga Svetovida, a jahač sam bog. Tajna starih bogova bila je ugrožena. Drvena kutija koja je čuvala Tajnu, dar bogova ljudima, bila je u opasnosti. Hrišćanski misionari su otkrili čuvara Tajne pa je grupa ubica već jurila ka njemu.

Dašak vetra izazvao je blagi treptaj plamena sveće, ali Radoju je to bilo dovoljno da shvati kako mu neko stoji iza leđa. Nepoznati gost ga je iznenadio, ali ne i uplašio. Onog koji priča sa mrtvima i ganja psoglave po topličkim šumama nije bilo lako uplašiti. Strah već dugo nije pohodio starca. Pozdravio se on sa njim odavno, još kad su ga Stari uveli u svet nepoznat običnim ljudima. Znao je da neće umreti od starosti. – Ne priliči mi smrt u krevetu – pomislio je posmatrajući uzdrhtali plamen sveće. – Ćitav život sam proveo na nogama, tako bi valjalo i da skončam. U krevetu umiru slabi

i žene. Nadam se da ću dobiti šansu da umrem boreći se, a ova čudna noć prepuna duhova kao stvorena je za to.

Vuk koji je dremao pored stola veselo poskoči i zavrte repom, a žute mu se oči zacakliše. Radoje baci pogled ka nožu koji je stajao na stolu i uzdahnu.

– Ni duh ni avet nisi, jer je ova kuća dobro zaštićena. Čovek nisi jer ti korake ne čuh, a ove stare uši još uvek odlično čuju. Vukovi ti se raduju i psoglav nije ime tvoje. Svetovide, bože koji prorokuješ, šta će jedan tako moćan bog u kući smrtnika? – prozborio je Radoje, obraćajući se nepoznatom gostu. Pitanje ostade bez odgovora, ali Radoje se ne okrenu. Ćitao je razmišljajući i pitao se muče li to boga neke teške misli. Bogove je već sretao. Viđao ih je kako lete sa olujama i gromovima, kad su besni i obesni, ljutiti i raspoloženi, kad ubijaju i kad leče, kad kao ljudi šetaju zemljom ili dolaze u snove. Pričao je on sa njima i prenosio ljudima njihove želje ili opomene. Ali zamišljene ih nikad nije video. – Da li ja to osećam strah kod Boga? – pitao se pokušavajući da dokuči značenje tišine.

– Dolaze po tebe, Radoje – odjeknulo je prostorijom. – Zoru nećeš videti. Traže te oni što duše poveriše drvodelji iz pustinje. Oni što ne veruju u mrtve, ali su im usta puna priča o vaskrsenju – nastavio je glas dok je Radoje bez ijednog pokreta sedeo i slušao. – Saznali su hrišćani ko čuva Tajnu. Izdali su te tvoji seljani. Kažu, ne trebaš im više, dokaz si njihove slabosti i izdaje – odjekivalo je kolibom.

Radoje ustade sa stolice, okrenu se i pokloni Bogu. Samo odabrani među ljudima mogli su da vide bogove i pričaju sa njima. A ovaj starac bio je veliki šaman. Pričao je sa mrtvima, životinjama i bogovima, branio sela od mračnih sila i zlih stvorenja i razumeo tajni jezik prirode. Video je duhove i

razgovarao sa dušama umrlih. Mrtve je odvrćao od živih, životinje štiti od ljudi, a bogovima bio od koristi. Ovom bogu posebno. Svetovid, bog-vitez, prorok sa četiri lica koja su gledala na sve četiri strane sveta, bio je ogroman, a mač njegov, u srebrnoj kani sa srebrnim balčakom, skoro visine odraslog čoveka. Svetovid, vitez-konjanik, bio je vrhovni bog.

– Koga izdadoše, Svetovide – tebe ili mene? – upitao je starac začudivši se odakle mu tolika hrabrost.

– Ne laj, starče! Ili možda više ni ti nemaš poštovanja prema bogovima?

Glas boga poobara stvari sa stola, a prozori se otvoriše od njegove siline. Knjiga od životinjske kože koju je Radoje čitao razlista se i njene stranice počеше da lete po sobi. Vuk zacvile i glavu pokri šapama. Sveća koja je do malopre širila svetlost pade na pod i mrak uđe u kolibu. Starac se uhvati za sto da ne bi pao. Nikad do sada nije osetio ovoliki bes jednog boga.

– Znam sve! – jedva je progovorio stari šaman dok je tražio sveću gazeći po listovima knjige. – Duhovi što vide prošlost i budućnost me posetiše i rekoše. Isto tako znam i da ću videti zoru.

– Velika stvar! Biće to poslednje svetlo koje ćeš da vidiš – progovorio je bog, bez trunke malopredašnjeg besa u glasu.

– Bar mi oči iz mraka neće opet ući u mrak – odgovorio je starac. – Mrak koji donose bogovi. Teška je vaša tama, a svetlost retka i slaba. Sveća koju je Radoje pronašao na podu ponovo je zasijala.

– Može li čovek bez boga, Radoje? – upitao je Svetovid. Zbog niske tavanice, bog je bio pognut, pa je izgledalo kao da se klanja Radoju. Međutim, senka boga-viteza na zidu delovala je preteće.

– Ne može, bože.

– Zašto, Radoje?

– Zato što se čovek tada ničeg ne bi plašio! – gotovo je povikao stari šaman.

– A šta najviše plaši čoveka?

– To što boga ne može da ubije.

– Ipak si ti mudar, Radoje – nasmejao se Svetovid, u iščekivanju gledajući kroz prozor.

– Možda će nekad moći – ohrabrio se starac, duboko uzdahnuvši. Samo na tren, kraći od treptaja oka, učini mu se da je bog zadržao.

– Tražiće ljudi bogove koje su ubili, Radoje, samo nećeš biti ovde da to vidiš. Budi srećan zbog toga – rekao je Svetovid bez osornosti u glasu.

– Znači, opraštamo se Svetovide... Zar mi nećeš pomoći u borbi?

– Došlo ti je vreme, starče, čeka te bolji i mirniji svet. Ali osvetiću te, ako ti to išta znači. Hrišćani još dugo neće smeti da priđu ovim šumama. Isusovi rukoljupci neće dobiti znanje. Čeka ih nešto strašnije od pakla njihovog boga. Nego, govori, je l' Tajna dobro sakrivena? Zbog toga sam došao, a ne zbog tebe. Za tvoj život ne bih dao ni zrnice blata pod kopitama Mikloševim. Ispunio si svoj zadatak, smrtniče.

– Sakrivena je, bože, ni ja se više ne sećam gde – rekao je šaman, stojeći pred ispitivačkim pogledom boga koji je pokušavao da otkrije laž u njegovim rečima. – Mlađi nastavljaju da čuvaju drvenu kutiju. Ta Tajna mi je donela više tuge nego radosti, ali čuvao sam je. Drvena kutija je na sigurnom, a sa njom i prava istina i znanje. Dobro će doći u vekovima koji

dolaze, jedino ona stoji između ljudi i lažnih bogova. Skrivaće je Verni i dalje. Kutija ne može da se uništi, bože.

– Znam Radoje, ja sam je napravio – odgovorio je Svetovid dok je njegova prilika počinjala da bleđi.

Sveća je opet zatreperila, bog je nestao, a vuk tiho zarežao. Nedugo zatim, vrata su se sa treskom otvorila i, baš u trenutku kada su dve prilike u crnim mantijama uletele u kolibu, Radoje se dokopao noža. Sivi vuk skoči bez naređenja i dograbi prvog uljeza za grkljan koji istrgnu jednim ugrizom. Iznenađen napadom, drugi čovek pokuša da pobegne, ali ga Radojev nož osujeti u toj nameri. Precizno i snažno bačeno, sečivo završi među njegovim lopaticama. Dve buktinje uleteše kroz prozor i obasjaše prostoriju. Grdosija od dva metra sa kapuljačom na glavi preskoči mrtvace i dohvati vuka za grlo kada ovaj skoči na njega. Samo je krckanje vratnih pršljenova propratilo smrt životinje. Međutim, ni napadač nije poživeo dugo. Prvi udarac drvenim štapom odvojio mu je vilicu od glave, a drugi sasuo mozak u ždrelo.

– Previše ih je – pomislio je Radoje. – Vremena ni za molitvu nemam. – Razveseljen tom mišlju, Radoje se grohotom nasmeja. – A kome bih se pa molio!

Smejući se, Radoje je štapom ubijao ljude u crnom kojih je bilo toliko da je starac ubrzo počeo da gazi po leševima. Njegov smeh pretvorio se u pesmu kojom se mrtvi ispraćaju u novi život. Ovog puta, stari šaman je ispraćao samog sebe. Uskovitlane i lude, senke su po zidovima kolibe igrale svoju čudnu igru. Prepun uboda od noževa napadača, dok mu je sopstvena krv sve više natapala haljine, shvatio je Radoje da je Svetovida nešto uplašilo. Bilo mu je drago zbog toga. Prvi znaci zore počeli su da rasteruju mrak.

– Počelo je da sviće! Preteći ću u novi dan, Svetovide. Ali hoćeš li ti?

Dve strele, koje su uletele kroz prozor i završile mu u grudima, Radoje je polomio svojim još jakim rukama. Potom je pao na kolena. U poslednjim starčevim mislima nije bilo ni bogova, ni drvene kutije čijem čuvanju je posvetio svoj život, ni slika davno prošlih događaja. Bila je tu samo ljubav prema jednoj seljanki koju mu njeni nisu dali kad je bio mlad i stasao za ženidbu, ljubav prema mladoj Milici, koja mu je onog dana kad se udavila, ne želeći da se uda za drugoga, odnela srce u virove Toplice. Nakon toga je stari šaman više od veka živeo bez srca, samo sa zvezdom koju je pozajmio od neba da mu pulsira u grudima.

– Dolazim ti, Milice. Obuzdaj rečne virove, stiže ti tvoji Radoje.

Bio je mrtav pre nego što mu je glava dotakla zemljani pod kolibe. Listovi iskidane knjige zatreperili su i počeli da, ploveći na vetru koji je počeo da duva, prekrivaju telo mrtvog starca. Tako je poginuo šaman Radoje, onaj koji je razgovarao sa mrtvima, čuvar Tajne bogova. Preživele napadače obuzeo je bezuman strah kad je šuma iza njih zauralala bezbrojnim vučjim glasovima i vriskom Mikloša. Poludeli od straha, bežali su pred nečim tako strašnim da im ni molitve njihovom bogu, ni oštar čelik nisu bili od koristi. I nijedan nije izašao iz šume.

Bilo je to u vreme kada su ljudi, posle strašne noći koju su i unucima prepričavali, videli jato sova kako u kljunovima nosi delove ljudskih tela. Lomeći stoletna stabla, besni Svetovidov konj jurio je kao lud, pa se danima niko nije usudio ni da zakorači u šumu. Još se u okolini Blaca spominje dan kada su se sve zvezde jasno videle, a vukovi krvavih njuški sišli do sela i plakali ljudskim suzama.

VUK

– Još jedna zima bez snega – pomislio sam, dok sam naslonjen čelom na prljavo staklo okovanog bolničkog prozora gledao u dvorište čekajući jutarnje sledovanje lekova. Samo prazno, sumorno nebo, crne ptice i ogoljeno drveće, da poludiš čak i ako nisi takav stigao ovde. Pogledao sam u letargično lice bolničara koji mi je stavljao pilule na dlan i čekao da mu pokažem praznu unutrašnjost usta kao dokaz da sam ih popio. Ponovo sam se okrenuo ka prozoru i uplašio pticu koja je sa prozorske rešetke odlepršala ka hrastu u dnu dvorišta. Pogled mi se zaustavio na staroj, otmenoj zgradi u daljini. Vila je godinama bila prinudno utočište kneza Đorđa Karađorđevića, zaslugom njegovog brata Aleksandra, a kasnije i strica Pavla. Uhapšen je 1925. godine zbog nenamernog ubistva svog sluga i lažnim lekarskim izveštajem proglašen neuračunljivim. Poslali su ga na lečenje u psihijatrijsku bolnicu *Gornja Toponica*. Sećam se da sam negde pročitao kako

je knez Đorđe ružno pričao o bolnici. Te malo je drveća, te malo hladovine, pa se leti baš znojio. Pa šta je hteo? Čuti i pravi se lud ako već nisi, bolje ćeš da prođeš. – Zbog griže savesti Đorđe se odrekao prestola i zeznuo nam istoriju – mislio sam i dalje zagledan u njegovu vilu, jedini luksuz koji je ovde imao. Doduše, bio je odvojen od drugih pacijenata, pa je mogao slobodno da se posveti sopstvenom ludilu, bez tuđih upliva. – Verujem da bi se pola njih izlečilo kada bi im dozvolili da sami isteraju svoje zle duhove – pomislio sam.

Odvojio sam se od prozora i jednom od svojih cimera krišom doturio pilule koje sam izvadio ispod jezika, ne prestajući da razmišljam o srpskom princu.

Čitao sam i da su ga Nemci okupatori spasli iz ludnice i vratili u Beograd. Bio je jedini Karađorđević koji je posle Drugog svetskog rata ostao u Srbiji. Pričalo se da su ga komunisti poštovali više nego njegova familija. Dali su mu i penziju, pa je vek proživio što u ludnici, što među komunistima. – A da je bio miran šetao bi sa masonima po Londonu – uzdahnuo sam vraćajući se u krevet.

Cimer me je pokretom glave pitao da li imam još lekova – dao sam mu aspirine koje sam od juče skrivao u džepu. Odmah ih je popio. Gutao je sve, nedavno su mu iz želuca izvadili kašiku i nekoliko plastičnih upaljača. Otkad delimo sobu ostao sam bez sata, metalnih novčića koje sam našao u bolničkom dvorištu i nekoliko hemijskih olovaka. Ne znam čime sam zaslužio ljubav svog cimera, ali nije se odvajao od mene još od mog dolaska u bolnicu. Možda zbog toga što drugim bolesnicima nisam dozvoljavao da ga diraju. Zaboravljen od svoje familije, nesrećnik je ovde bio već godinama i svim silama se trudio da mi svojim nemim ustima, iz kojih

se čulo samo mrmljanje, objasni da nije lud. I da više voli mene nego doktora.

Inače, imao sam lep odnos sa osobljem, bio sam miran i poslušan, idealan građanin. Jedan od lakših slučajeva, takozvani izlečiv. Morao sam da glumim svoje simptome jer je bilo neophodno da ostanem ovde do opoziva i premeštaja.

Večeras počinje tradicionalna likovna kolonija u bolnici i ne bih voleo da nekom rasejanom umetniku, koji slučajno nabasa na ono što skrivam u kneževoj vili, prerežem vrat. Sutra mi dolazi poseta iz Beograda kojoj predajem drvenu kutiju, ovde više ne mogu da je čuvam. Lepo sam se odmorio, prošla je čitava godina. – Nisu ludaci tako loše društvo, oni su barem iskreni. Ne lažu da su normalni kao većina drugih koje poznajem – pomislio sam. Videvši mršavu priliku profesora Novakovića na vratima spavaonice, ponovo sam ustao iz kreveta. Profesor me je zvao u ritualnu jutarnju šetnju.

– Markoviću, znam da nisi lud, samo se pretvaraš – rekao mi je profesor Novaković posle samo deset dana provedenih u bolnici. – Pa ko bolje od nas ludaka može da zna da li je neko lud ili nije? Znaš, Markoviću, tvoje prisustvo nas vređa. Vidiš li da ostali zaziru od tebe, namirisali su da nisi njihov. Ne trebaju nam normalni ovde, kvare nam zabavu. Ti si jednostavno uljez i kao takvog bi te trebalo izbaciti u onu veću ludnicu van ove kapije – objasnio je i izazvao mi osmeh na licu. Voleo sam ga. Nikada ga nisam pitao zašto je u *Toponici*. Neka pitanja se ne postavljaju. Doduše, kod većine pacijenata je razlog zbog kog su tu bio očigledan. Ali kod profesora nije. Njegove bistre oči i lucidnost nisu odavale

utisak pacijenta mentalne bolnice. Imao je naočare za vid koje nije držao na nosu već u ruci i tako je šetao sa njima. Svojim dugim i tankim nogama preskakao je bare na putu, beskrajno uživajući u tome, dok mu je, za čoveka od preko šezdeset godina, nepristojno crna kosa lepršala.

– Znaš li, Markoviću, šta takozvani normalni ljudi ne vole kod nas ludaka? – pitao me je i dalje izbegavajući bare na stazi.

– Šta, profesore? – upitao sam, gledajući ga i strepeći od toga da se ne prostre po betonu.

– To što zauvek ostajemo deca. A deca su milija Bogu nego starci. Zato nas ovamo i sklanjaju jer misle da nas Bog neće videti – odgovorio je ozbiljno i prestao da skakuće.

Profesor je hteo da napravimo sindikat ili političku partiju.

– Misliš li, Markoviću, da bismo pobedili? Čini mi se da imamo šanse, zar ne vidiš da zemljom vladaju ludaci? – profesor je vrlo ozbiljno postavio pitanje iako je već znao odgovor.

– Ne bismo, profesore. Nismo mi ovde dovoljno ljudi. – Moj odgovor ga je nasmejao. Smeškajući se, pripretio mi je prstom, opet mi stavljajući do znanja da ne veruje u moje ludilo. Baš to me je podsetilo na vreme od pre godinu dana.

Danima sam proučavao okolinu bolnice pre nego što sam primljen u nju. Proučio sam sve puteve i staze, sve slabosti kamenog zida kojim je bila opasana. Dobro sam upoznao selo u kom se nalazila. U slučaju opasnosti ili eventualnog bekstva, unapred sam znao na koju stranu da pođem. Zatim sam jedne noći, pod okriljem mraka i guste magle, preskočio ogradu i ušao u vilu kneza Đorđa. Sačekao sam da mi se oči priviknu na tamu, popeo se na sprat i našao idealno mesto za dragocenu kutiju koju sam nosio ispod jakne. Vratio sam

se u motel *Nais* i tu prespavao. Sutradan sam bio na portirnici bolnice sa lekarskim uputom: depresija sa poremećajem ličnosti. Naoružao sam se strpljenjem. Ova bolnica bila je izabrana od strane Saveta Vernih kao potencijalno sigurno sklonište. Neko je morao među mentalne bolesnike i izbor je pao na mene. – Ako ništa drugo, nikad ih više neću zvati ludacima – pomislio sam vraćajući se u sadašnjost.

Telefonom mi je javljeno da su Tragači saznali gde se krije drvena kutija. Predosećao sam da su veoma blizu i bilo je pitanje trenutka kada ću biti prinuđen da spasavam Tajnu i sopstveni život. Noćas nameravam da uzmem kutiju, izvući ću je iz njenog skrovišta u vili. Prema planu, za dva dana doktor bi trebalo da mi potpiše otpusnu listu. Odlazim, ako sve bude u redu. A moj vojnički instinkt mi kaže da neće. Ubeđen sam da bolnicu već drže na oku, a otvaranje likovne kolonije, koja će privući veliki broj ljudi, odlična je prilika da nepozvani uđu i potraže Sibina Markovića, zvanog Vuk – čuvara Tajne bogova.

Dozvolu da prisustvuju otvaranju kolonije dobili su samo odabrani pacijenti, oni mirni kojima se, kako lekari kažu, preporučuje terapija umetnošću. Moj cimer, koga smo profesor i ja prošvercovali pored bolničara, odmah je napravio skandal. Na oduševljenje profesora Novakovića, progutao je nekoliko tempera koje je ukrao iz torbi umetnika.

– Dajte mu i četkice – vikao je profesor, hvatajući mog cimera ispod pazuha i izvodeći ga napolje. – Bolje će on da slika dupetom nego vi rukama.

Koristeći ovu pometnju koja je izazvala osmehe gostiju i mrštenje lekara, iskrao sam se i popeo na sprat vile. Hodnik koji je vodio do sobe u kojoj je bila sakrivena kutija bio je u mraku, tamu su razbijala samo bela vrata kneževog kabineta. Zastao sam ispred sobe da oslušnem nije li neko krenuo za mnom. Nisam čuo ništa osim krckanja starih dasaka po kojima sam hodao i žamora u prizemlju. Tiho sam otvorio vrata, ustajali vazduh me je udario u lice, a paučina koju niko nije skinuo godinu dana uplela mi se u kosu. Na zidu se nalazio knežev portret, neke njegove lične stvari bile su poredane po staklenim vitrinama, a krevet u kom je spavao stajao je u uglu. One noći, pre tačno godinu dana, kad sam prvi put ovde kročio, na ramu portreta sam flomasterom nacrtao znakove koje će, ako ja padnem, drugi umeti da protumače. Ako ne uspem, oni će drvenu kutiju odneti na sigurno. U levom uglu sobe, pored prozora kraj kog je knez voleo da sedi i čita, nalazio se njegov radni sto u čiju skrivenu pregradu sam smestio Tajnu. Lagano sam pomerio sto i izvadio fioku iza koje je bilo udubljenje, u kojem je, prema podacima Vernih, knez Đorđe skrivao svoj dnevnik. Ugledao sam kutiju, a u stomaku mi je zaigralo. Uprkos tmimi primetio sam da ona nije u istom položaju u kom sam je ostavio. To saznanje uplašilo me je više od neprijatelja koji me možda čekaju negde u gužvi u prizemlju. Neko ju je otkrio i pomerio! Kutiju sam stavio ispod košulje i obazrivo izašao iz sobe ne vrativši sto na mesto. Utisak da me neko posmatra postajao je sve jači, osetio sam kako mi se podiže kosa na glavi, a mišići stežu u grču. Da nije bilo krckanja crvotočnih dasaka, dobio bih nož u rebra. Instinktivno sam se pomerio u stranu, a oštrica upućena iz mraka završila je u vratima sobe kidajući iverje.

Dok je pokušavao da izvuče nož, napadača sam jako udario po ruci i istovremeno pokušao da ga drugom rukom ščepam za vrat u onom mraku. Primio sam udarac u slepoočnicu i mrak je postao još crnji, ali nalet adrenalina i godine vojne obuke sprečili su da padnem. Sagnuo sam se i udario ga po nogama. Pao je preko mene i zabijajući mi lakat u stomak pridigao se na kolena. Pokušavao je da se dočepa noža koji je i dalje bio zaboden u vrata pored kojih sam ležao. Uspelo mi je da ih odgurnem, pa mu je nož izmakao. Podigao sam nogu i snažno ga udario po glavi. Dok se teturao pokušavajući da pronađe čvrst oslonac, desnom rukom, u kojoj mi se našla drvena kutija, udario sam ga u vrat. Udarao sam ga sve dok mu telo nije omlitavelo i stropoštalo se na pod. Tragač! Nemam mnogo vremena, oni nikad ne idu sami. Nesrećniku koji je onesvešćen ležao na podu uvežbanim zahvatom sam polomio vrat. U ovome što radim nema milosti. Znojav i ubrzanog pulsa, ustao sam i pošao da se pridružim gužvi u prizemlju. Ali na početku mračnog hodnika, na vrhu stepeništa, odjednom se stvorila prilika koja je u mene uperila pištolj sa prigušivačem. Nije bilo vremena da uskočim u sobu iz koje sam izašao, a truplo na podu bi me u tom pokušaju samo dodatno usporilo. Siguran u sebe i svoju nadmoć, ubica poslat da me nađe se nasmešio. Iznenada, njegova usta su dobila bolan izraz. Pao je na kolena, a onda se celom dužinom opružio po podu. Iz leđa su mu virile duboko zarivene makaze. Iza njega se pojavio profesor Novaković koji mi je, preskočivši mrtvog čoveka na podu, prišao i uhvatio me za ruku. Posmatrao me je i, unoseći mi se u lice, rekao:

– Znao sam, Markoviću, da nisi lud. U stvari, mnogo si lud, Markoviću! Da ovde kriješ takvo nešto!?

– Professore, jeste li vi dirali kutiju? Važno je!

– Naravno da sam ja, a ko bi drugi mogao u ovoj bolnici? Tvoj cimer?

Pamet mi se pomutila od tih reči. Zadrhtao sam, a vilica mi se refleksno otvorila, spremna za ugriz, otkrivajući desni iznad zuba kao u kurjaka. – Predugo čuvam tajnu drvene kutije, pretvaram se u životinju – pomislio sam, razmišljajući da li da dobrom profesoru odmah slomim vrat.

I dalje me držeći za ruku, Novaković je krenuo niza stepenice.

– Gde li je samo našao makaze i zašto je krenuo za mnom? – milion pitanja mi je prolazilo kroz glavu dok sam kao dete išao za njim. – Ej majore, ti si onaj koji vodi, probudi se! – govorio je glas u meni. Toliko sam bio zaokupljen saznanjem o profesorovom otkriću da sam zaboravio da uzmem oružje od svojih napadača.

– Moraš brzo odavde – progovorivši kroz stisnute zube, profesor je prekinuo tišinu. – Preostale ubice su negde u gužvi. Kreni, biću ti iza leđa.

Prošli smo kroz gomilu gostiju i izašli iz vile. Nisam smeo previše da se osvrćem da ne bih postao sumnjiv, ukoliko pacijent bolnice za mentalne bolesnike uopšte može da deluje drugačije. Pretrčali smo kroz šumarak do ograde bolnice, izbegavajući svetiljke i otvoren prostor. Odjednom, izašavši iza drveta, pojavio se treći napadač za koga smo mislili da je iza nas. Podigao je pištolj i nanišanio. Znao sam da sa Tragačima nema pregovora, a ni preživelih. Bacio sam se na zemlju, a metak namenjen meni završio je u ramenu profesora Novakovića, koji je pao ne ispustivši ni glas. Otkotrljao sam se do prvog drveta, proklinjući sebe što sam ostavio oružje. Jedina šansa mi je bila da iskoristim mrak i nekako

iznenadim napadača. U tom času, pojavivši se niotkuda, moj cimer je skočio na čoveka sa pištoljem i zario mu zube u vrat. Ubica je zaurlao i okrenuvši pištolj ispalio ceo šaržer u mog sobnog druga.

Potrčao sam ka čoveku u mraku i skočivši na njega izbio mu pištolj iz ruke. Uhvatio sam ga za kravatu i počeo da ga davim. U pokušaju da mi dohvati oči, uspeo je samo da me ogrebe po licu. Sve jače sam zatezao kravatu dok nije izdahnuo izbačenog jezika, trzajući nogama. Prišao sam mom jadnom cimeru koji je, ležeći na zemlji, brzim udisajima krao vazduh i pokušavao nešto da mi kaže. – Si...bi..n ...moj... drug... Kad sam ga čuo, zaigrala mi je vilica. Bog mu je pred smrt vratio moć govora. Šakama sam obuhvatio njegovo lice umazano bojama. Plakao je čvrsto me zagrlivši. Pridružilo nam se profesor koji je skinuo bolničku bluzu i njome pokušavao da zaustavi krvarenje iz ramena. Nakon što mu je grč potresao celo telo, moj cimer je napustio ovaj svet. Negde u daljini zaurlao je vuk i to me je prenulo.

– Professore... – okrenuo sam se ka Novakoviću i posmatrao ga dok se on jednom rukom držao za pogođeno rame, a drugom sklapao oči umrlom, kleknuvši pored njega.

– Beži, Markoviću, ja ću da ih zadržavam! – rekao je i dalje klečeći. – Nosi to na sigurno!

Uspuzao sam se uz ogradu i ponovo pogledao profesora koji je nogom prevrtao trećeg ubicu. Znatiželjno ga je posmatrao dok mu je skidao kravatu. Prema našim pravilima morao sam da ga ubijem. On nije zavetovan, a znao je za Tajnu. Otvarao je kutiju i zna šta ona krije, predstavljao je opasnost. Uperio sam pištolj u njega, pa ga istog trenutka, skoro posramljen, vratio u džep bolničke bluže.

– Professore... čiji ste vi?

– Nije još vreme za takve priče – rekao je Novaković i, prvi put od kada ga znam, stavio svoje naočare. – Recimo da sam... prijatelj. I, Markoviću... čuvaj se senke. Blizu tebe je... jako blizu.

Dok sam trčao ka selu, pratio me je glas profesora Novakovića isprekidano bolnim uzdasima. Drvenu kutiju koja je skrivala Tajnu grčevito sam držao uz sebe.

Čudan je grad Niš, tajnovit, nisu ga Kelti džabe ovde napravili. Legenda kaže da su im rečne vile pokazale gde da grade i nestale, pobile su od ljudi odavši im tajnu svetog mesta. Postoji priča o lepoj vili Figiji koja je izrodila decu sa smrtnikom i time sebe osudila na zemaljski život. Tek pred svoju smrt, njen čovek joj je vratio venac kojim ju je zarobio, a ona je zagrlila njihovu decu i skočila u talase Naise. Pričali su ribari kako se noću mogu čuti radosni uzvici dece i njihove majke, rečne vile Figije. Da su okolnosti drugačije, radovao bih se susretu sa ovim gradom.

Ukrao sam pantalone, košulju i jaknu sa žice iz jednog dvorišta u selu i presvukao se, a bolničku garderobu sam bacio. Drhtao sam od hladnoće dok se kruta odeća opuštala na meni. U jedan džep jakne stavio sam drvenu kutiju, a u drugi pištolj sa prigušivačem, uzet od napadača iz bolnice. Na putu od Toponice ka Nišu držao sam se njiva i šumaraka.

Nisam se plašio potere policije, ima onih koji će sve ovo da zataškaju. Malo moji Verni, malo sami Tragači. Ni njima ne odgovora previše buke, uostalom, kakve bi to tajne družine bile kada bi se sve znalo. Moje ime biće izbrisano iz arhive

bolnice, lekari će biti upozoreni, verovatno nepoznatim glasom preko telefona, da čute o svemu. Kao da nikad nisam ni bio tamo. Ništa se nije prepuštalo slučaju. Moja veza iz Beograda je verovatno bila mrtva, sačekana i ubijena negde na putu, a mrtvi napadači iz bolnice su sklonjeni. Profesor Novaković je dovoljno inteligentan da se snađe. Baš me je zanimalo kako će da objasni metak u ramenu? Kakav je, možda ga je već izvadio i ušio ranu. Mog nesrećnog cimera će da strpaju u metalni sanduk, zavare ga i pokušaju da nađu familiju koja ko zna koliko godina nije došla da ga obiđe. Ubistva u bolnici se nikad nisu ni dogodila, bila je to još jedna lepo organizovana likovna kolonija. Ali Tragači su znali da sam na brzinu napustio bolnicu i da se krijem negde u blizini. Bio sam siguran da me traže.

Morao sam da obiđem kasarnu koja se nalazila na ulazu u Niš, pešačio sam preko nekih brda i blatnjavih njiva i provlačio se kroz šumarke. Mesec mi nije pomagao, nekoliko puta sam pao ne videvši kuda idem. Bila je rana zima, bez snega, ali sa mnogo blata, pa sam se više puta vraćao po cipele koje su se zaglavljivale i spadale mi sa stopala. Noge su mi bile mokre i lagana drhtavica je počela da se pretvara u jako drhtanje. Znoj koji se stvarao i odmah sušio na meni učinio je svoje, a ledeni vazduh je svemu doprineo kidajući mi grlo. Došao sam do nekog groblja i tu zastao da pronađem hranu koju psi i vrane nisu odneli. – U ovoj zemlji vazda ima sahrana, ratluka i šećera u kockama – pomislio sam, skidajući peškir sa jedne krstače. Izuo sam cipele, osušio i zagrejao stopala i nastavio bez čarapa, koje su mi onako

navlažene samo pojačavale drhtavicu. – Praštajte mrtvi, živi moraju da žive, biće dana za objašnjavanje i oprost – rekao sam naglas, vraćajući peškir i gledajući u kuće iz čijih odžaka se uzdizao dim. – Valjda neko po ovoj zimi suši čarape napolju – pomislio sam preskaćući grobove, a osećaj da me neko gleda ponovo se pojavio izazivajući žmarce.

Sa brda se u dolini video Niš. Pričali su mi prijatelji da su još u vreme Obrenovića nemački inženjeri ubeđivali vlast u to da bi Niš trebalo da se gradi prema severu, a ne istoku, jer se ispod niške kotline nalazi ogromno podzemno jezero. Da ih nisu poslušali bilo je očigledno, samo ne znam zašto? Možda zbog prevelike ljubavi prema istoku ili prosto zato što nikoga nisu hteli da poslušaju. Sve u svemu, Niš je zbog toga nekoliko puta bio poplavljen. Nišava, vilinska reka, svetila se. Vila Figija nije zaboravila kako su je ljudi prevarili, pa ih je podsećala na to ko vlada svetom rekom.

Bilo je tek svanulo i gledao sam kako se gase svetla u gradu, a oblaci lagano odlaze put Suve planine. Iako je delovao uspavano, grad je bio prepun budnih ljudi, onih koji su tražili moju glavu i ono što nosim.

Morao sam da telefoniram, otvoreni rat je počeo. Strane i igrači su bili jasni, pravila takođe. Mi koji smo čuvali drvenu kutiju protiv onih koji su je želeli, a njih je sa svakim novim vekom, religijom i sektom bilo sve više. Pravilo je bilo jednostavno: kutija mora biti sačuvana po svaku cenu, baš svaku. Nisu bili bitni životi, samo znanje koje je kutija skrivala. Kako li je samo profesor uspeo da nađe kutiju? – Možda sastav timova ipak nije baš jasan – pomislio sam i to mi je u dušu unelo nemir.

* * *

Trošna kuća sa čijih je zidova padao malter bila je prva na koju sam naišao. Izgledala je staro i zapušteno, kao da su njeni stanari davno digli ruke od nje. Nekako izdvojena od ostalih u naselju, pružala mi je utisak topline i zaštićenosti. Nije bilo psa u dvorištu da upozori ukućane na nepoznatog gosta. Nisam hteo da zvonim, pokucao sam. Posle nekoliko trenutaka vrata je otvorio starac koji me je dobro zagledao, prekrstio se i uveo me u kuću ne pitajući me šta želim.

– Vidiš, sine, ovo sam ja ispekao, ajde probaj – nutkao me je starac sipajući mi rakiju. – Nego, nisi mi rekao kako si ostao bez čarapa. Zima je, mislim, ne ide se bez čarapa, pogotovo kod tuđih žena. Evo, pitaj moju babu.

– Ćuti, Bog te ubio! Šta lupetaš? – prekrstila se baba zabrađena u crnu maramu, mahnula je rukom u pravcu dede i stavila još jednu cepanicu u šporet. Svratio sam kod ovih ljudi samo da telefoniram, a evo starac i ja pijemo već drugu kafu i probamo domaću rakiju, dok baba sprema doručak. Nisu mi dali da izađem iz kuće dok se ne ugrijem i nešto ne pojedem, a pojma nisu imali ni ko sam, ni šta sam, ni šta u zoru tražim ispred njihove kuće. Kao da sam najrođeniji koji je svratio da ih vidi. – Južnjačko gostoprimstvo – pomislio sam. Koliko ima za njih, ima i za goste. Ovde ljudi još znaju da sa putnicima dele hleb i vatru. Gost je ovde svetinja. Nikuda nisam žurio, Beograd je obavešten. Zadatak: sakriti kutiju, po mogućstvu ostati živ. Tako sam živeo već osam godina. Godine opasnosti pre toga i ne računam. Opustio sam se malo na starom kanabetu, gledajući kuhinju u kojoj se dvoje staraca trudilo da me što bolje ugosti. Šporet na drva je sijao

od toplote, znoj mi je curio sa čela, a rakija je telu samo dodavala temperaturu. Od umora, nespavanja i toplote sklapale su mi se oči. Starac je bio odeven u vunene pantalone i kariranu košulju kojoj je nedostajalo nekoliko dugmića po sredini, ali mu to nije smetalo. Prirodan i druželjubiv, podsećao me je na mog dedu. Jedino što su mu oči bile tužne. Spustila se neka sumaglica na njegove oči, pa mu se jedino zacakle kad pogleda u mene. Baba je već ispekla hleb i zabrinuto je lomila ruke plašeći se da nije nešto zaboravila da postavi na sto. Ispod providne mušeme video se milje.

– Nego, ti si bio negde u švaleraciji, pa je naišao muž iz treće smene – nastavio je deda analizu mog izgleda, što me je jako zabavljalo. – Samo si navukao cipele i pobegao kroz prozor. Ja sad mogu da se kladim da ti ni gaće nemaš ispod pantalona. Al' dobro, ne moraš da mi priznaš, grej se tu i čuti, znam ja šta je muka.

Dopale su mi se ove starine, a i rakija je bila odlična.

– Iz kog je kraja ova rakija? Odlična je. Moravska? – pitao sam više iz pristojnosti nego što me je zaista zanimalo. Mogla je da bude i iz prvog dragstora, prijala je.

Deda me je prezrivo pogledao kao da sam rekao najveću glupost.

– Moravska? Je l' to ona što je mešaju sa vodom i stavljaju šećer pa te ujutru boli glava i piješ vodu kao konj? Ovo ti je, sinko, rakija iz sela Paljina. Jeste. Pa-lji-na. Tu blizu. Sad da opališ puškom metak ima da padne tamo. Dobro, malo jačom puškom. Ja sam ti odatle, a ovo ti je prava šljiva. Sledeći put kad kreneš u švaleraciju bolje ponesi nju nego čarape, bolje greje, a i nećeš da gubiš vreme na oblačenje – podsmehnulo se. – Nekada je stari carski put prolazio kroz selo koje je

samom sultanu u Carigradu plaćalo porez. To ti je mesto gde divlja kruška raste iz grane starog hrasta. I na televiziji je bilo. Hajduci su se tu često krili. Ovi što traže zlato izrovali su sva brda oko sela.

– Pa je l' su našli zlato? – upitao sam ispijajući rakiju.

– Ko to zna, ako su neki i našli nisu pričali. Ajd' živeli!

Kada sam ustao da krenem, starac se usprotivio. Došlo mu je nekako krivo, pa je poskočio kao da je hteo da me spreči da izađem. Stisnuo je zube i slegnuo ramenima. Starica je izašla iz sobe i dala mi vunene čarape na poklon. Onako sa šarama podsećale su me na one koje je plela moja majka, a brat i ja ih nosili, uvek se žaleći kako peckaju. Nisam hteo da ih uzmem, ali sam morao jer nisam želeo da uvredim babu. Zahvalio sam se i odmah ih, pred njima, obuo. Debele čarape u tesnim cipelama, ali ide nekako, barem mi neće biti hladno. Pozdravljao sam se sa domaćinom koji me je pratio i tek onda primetio plakat na spoljnom zidu pored vrata. Slika mladića u vojničkoj uniformi. Papir je bio već skoro izbledeo od sunca, a preko njega je bio stavljen najlon, da ga kiše ne pocepaju. „Davaćemo godišnji pomen“... Nisam mogao oči da odvojim od slike, kao da sam video nekog koga sam poznao, pa tek sad saznao da je odavno mrtav. Mladić je podsećao na mene u tim godinama.

– Deset godina je prošlo, a još ga sanjam svaku noć, vraća mi se... Pa kad ti jutros pokuca, mene samo nešto preseče, evo ovde – deda je pokazao na grudi. – Zaigra mi srce kô ptica – utišao se do tada glasni starac, a meni je knedla zastala u grlu. Deda mi je u ruke stavio kesu sa flašom rakije i vešto ubacio nešto u džep jakne. Bio sam siguran da je osetio hladan čelik pištolja, ali nije ništa rekao. Poljubio sam mu ruku. Svom ocu

nikad nisam. Zbunio se starac, obrazi su mu se zacrveneli, a oči napunile suzama. Postiđen, okrenuo je glavu u stranu.

– Kako se zoveš, stari? – upitao sam ga stavljajući mu ruku na rame.

– Teodosije. Disa me zovu – zadrhtao mu je glas, za nijansu jače nego meni. Okrenuo sam se i pošao.

U autobusu koji je išao prema gradu iz džepa jakne sam izvadio novac. Nekoliko crvenih novčanica bilo je povezano gumicom za tegle. Izvukao sam jednu i kupio kartu, a srce mi se steglo toliko da sam jedva disao. Nisam bio siguran da mi je vozač vratio kusura, ničega se ne sećam do trenutka kada su me opomenuli da je poslednja stanica i da moram da izađem. Vunene čarape, rakija i novac. Tako je verovatno i svog Milančeta ispratio u rat. Nisam smeo da pomislim na tugu i tišinu kojoj su se baba i deda vratili kada sam otišao. Nisam smeo da pomislim na starčeve snove i užas jutra kad se probudi. Flašu sa rakijom ostavio sam vozaču autobusa koji me je začuđeno pogledao.

Istorijski arhiv grada Niša nalazi se u jednoj zgradi u Niškoj tvrđavi. Od ulaska u ovu tursku građevinu na obali Nišave pa do stare zgrade arhiva vodi asfaltni put koji se račva ulevo i razdvaja kafiće i veliku galeriju. Ušao sam u jedan lokal i seo pored izloga da osmotrim nije li me ko pratio. Onom što te prati najveći je problem što ne sme da te izgubi iz vida, pa mora stalno da se mota tu negde i izloži se opasnosti da ga primetiš. Pravi profesionalac bi ušao za mnom u kafić, manje iskusni bi nastavili putem, okrenuli se, pa krenuli nazad i tako se vrteli gore-dole dok ne izađem. A tad bi već bilo

kasno jer se neopreznost i neprofesionalnost u ovom poslu skupo plaćaju.

Niko me nije pratio. Opustio sam se, naručio piće i počeo da kroz staklo lokala posmatram okolinu.

Sećam se jednog tajnog dokumenta vezanog za ovo zdanje. Došao mi je u ruke dok sam se 1999. godine pripremao za lov na špijune po Nišu. Svakom ko uđe u tvrđavu jasno je da je pravi nivo zemljišta barem nekoliko metara ispod sadašnjeg. Nikada se ovde nije kopalo i istraživalo, komunisti nisu dali. Prema tom dokumentu, Nišlije su noćima slušale plotune partizanskih streljačkih vodova iz tvrđave.

Podatak da se među zarobljenima, a kasnije uglavnom likvidiranim, nalazilo blizu 850 uglednih niških trgovaca, industrijalaca i glumaca, izazvao mi je žmarce. – Možda sedim iznad nekog masovnog groblja – pomislio sam.

Tek je 1962. tvrđava otvorena za javnost jer je vojska do tada logorovala ovde – pisalo je u dokumentu koji verovatno nikad neće doći do ruku istoričara. Mnogim niškim glumcima i viđenijim ljudima ovog kraja kosti i dalje leže na ovom mestu. Izraslo je drveće nad leševima, pa zbog tog nazovi-parka, niko neće ni da dotakne pitanje iskopavanja. Gresi otaca i dedova koji su pobili glumce i fabrikante morali su da se zametnu. – Red mrtvih Kelta, pa red Rimljana, Turaka i na kraju srpskih glumaca. OZNA pokušava da preko svojih potomaka izbriše mrtve. Nove demokrate sa komunističkim porodičnim stablima – pomislio sam posmatrajući tvrđavu i kafa ispred mene dobi gorak ukus. – Dići će se mrtvi jednom – pročitao sam u *Novom zavetu*. – Ali mogu li se dići ako ih dovoljno duboko zakopate? Poslednja predstava niških glumaca još nije odigrana, a karte će biti skupo naplaćivane.

Kažu da se stari Niš protezao od tvrđave preko naselja Pantelej skroz do brda Vinik na severoistoku. Nedavno sam čuo, od svog prijatelja Dimitrija, da sam papa planira da svrati do tog brda na kom će stajati ogroman krst.

– Nikad Srbima neće biti jasne neke stvari – rekao sam skoro naglas, na šta se konobarica okrenula ka meni. Mislimo da svi imamo istog boga, pa zato tako i prolazimo. Ne dolaze Latini ovde zbog hrišćanstva, dolaze da pronadu Tajnu, jer je vreme da se viševjekovni planovi privedu kraju sve bliže. Svi traže Verne, Čuvare drvene kutije, Tajne prave istine, razmišljao sam tražeći novac po džepu. Kutija mora da se uništi pre ujedinjenja hrišćana jer ništa ne sme da ugrozi jednu veru i jednog poglavara.

Platio sam i izašao, još jednom dobro pretraživši pogledom okolinu. Ušao sam u arhiv tražeći Taleta, jednog od naših. Morao sam da se presvučem i razmislim kuda ću dalje, jer je Niš sad vrveo od Tragača.

Nisam nikad sumnjao u Verne, baš nikad. Da smo sumnjali jedni u druge, naša organizacija, stvorena pre hiljadu godina, raspala bi se, a Tajna bi nestala. Bilo je to više od obične organizacije, bratstva. Bili smo ponosni na sebe u ovom svetu gde više ništa nije sveto ni vredno spomena, a kamoli čuvanja. Imali smo sveti zadatak i davali smo sve od sebe da ga ispunimo, bez obzira na žrtve. Ne znam da li smo se vremenom, tokom obavljanja tog zadatka, pretvorili u fanatike i ljude bez skrupula, te kao takvi prestali da razmišljamo o moralu i časti. Rat je, a kad si u ratu uvek možeš da se pravdaš njime,

za bilo šta što uradiš. Nikad nismo imali zarobljenike niti smo očekivali da nas razmene.

– Iz ovoga se izlazi jedino sa nogama napred – pomislio sam, i dalje razmišljajući o streljanim Nišlijama, dok sam koračao ka Istorijском arhivu. Nije li i meni suđen grob bez oznake? U našem poslu nije bilo nagrade ni za koga, očekivala nas je samo smrt, a nje se nismo plašili. Dali smo zakletvu da ćemo čuvati Tajnu, nešto vredno čuvanja, vredno i samih naših života. Neko je u sve to ušao preko krvnog nasleđstva, neko je regrutovan od starijih članova, neko izabran od čudnih sila koje su i pokrenule celu priču, a ona nije bila tako jednostavna.

– Šta je nas briga ko je započeo rat, bitno je da pobedimo – koraci su mi postajali sve čvršći i sigurniji. Moćni su oni što nas traže, znaju šta krije drvena kutija i zakleli su se da će je uništiti. Jedan sam od retkih koji su dobili pravo da pogledaju u kutiju, da se upoznaju sa Tajnom. Smrt je izgledala tako smešno da sam se čudio što je se ljudi toliko plaše. Video sam Tajnu i sve je bilo tako lako i jasno.

Kroz vekove nas prati naziv koji smo sami sebi dali, Verni. Verni smo istini da ovaj svet nije ono što vidimo. Družinu su stvorile nevidljive sile koje su nam i dale drvenu kutiju na čuvanje. Mi smo čuvari Tajne koja može da prepolovi svet, čuvari prave istine kojoj još nije vreme da izađe na videlo jer ljudi za nju nisu spremni. – Mi smo oni što se kreću tu pored vas, možda vaši prijatelji, rođaci, možda nečiji sinovi ili sestre – pomislio sam posmatrajući ljude koji su mi išli u susret, srećni zbog neznanja u kakvom svetu žive.

Možda ste sa nekima od nas sedeli na nečijoj slavi i pričali o politici ili hvalili domaćinovu dobru rakiju, možda ste sa

nekim bili u vojsci. Možda je službeni put vašeg oca u stvari bio odlazak na obračun sa Tragačima? I... jeste li sigurni da su vaši mrtvi umrli baš onako kako vam je rečeno?

– Ne tražite nas, ne možete da nas nađete – pritisnuo sam kvaku i otvorio vrata stare zgrade. – Mi ne postojimo za vas, a vi ćete da prestanete da postojite bez nas. Zlo nam se približava sve brže, a mi smo se zakleli da ćemo od njega da vas sačuvamo. Ne vidite ga, niste ga svesni i ne možete da učinite da ono nestane. Namnožili su se oni koji ga željno iščekuju, pa zadovoljno trljaju ruke svakog novog dana. Oni su naša a vi njihova meta. Moramo da vas zaštitimo, čak i ako vam se to ne dopada.

– Znao sam da ćeš da se pojaviš, samo ne znam koliko je to pametno – rekao je Tale ugledavši me na vratima svoje kancelarije. Iznenadio me je njegov izgled. Dočekao me je bledog lica i vidno umoran, nije bio ni najmanje iznenađen mojim dolaskom. Veliki Tale, legenda Vernih, čovek kojeg su zbog osvete jurili isto toliko revnosno koliko i kutiju jer je na dršci njegovog pištolja bilo najviše recki. Revolveraš Vernih, neko ko je pobio više Tragača nego svi mi zajedno, čovek koji je mogao da se izvuče iz svake situacije, bez obzira na broj neprijatelja i njihovu snagu. Ko zna koliko puta smo zajedno branili kutiju, čuvajući leđa jedan drugom. Nije mi se dopalo ono što sam video. Kao da je preko noći postao deset godina stariji. Njegova uvek prava leđa bila su pogrbljena, a veliki crni podočnjaci govorili su da noćima oka nije sklopio. I odjednom sam shvatio. Ovaj čovek se predao!

– Nije tvoje da razmišljaš o tome šta je pametno, već da mi pomogneš da nestanem odavde i bezbedno iznesem kutiju. Ispričao sam mu šta se desilo u bolnici, u priču sam uneo nekoliko izmena, nije morao da zna baš sve detalje. Nisam imao vremena za pristojnost i poštovanje, potera je bila blizu.

– Nije valjda kod tebe?! – upitao je iznenađeno. Još uvek zbunjen i uznemiren izgledom ovog čoveka, nisam mu odgovorio.

Prišao je prozoru i pogledao napolje, kao da nekog očekuje. Nije bio nervozan, bio je isuviše iskusan da bi se bilo šta primetilo na njegovom licu ili u držanju tela. Samo je ćutao zagledan kroz prljavo staklo. Duboko je udahnuo i sklanjajući pogled sa prozora rekao: – Nije trebalo da dolaziš ovamo, Vuče. Sklonio je naočare sa lica, kao neko ko očekuje udarac na koji neće odgovoriti. U tom trenutku sam shvatio ko nas je izdao, ko je otkrio moje skrovište u bolnici. Ovaj ovde, visoki i mršavi historičar sa naočarima, pogazio je svoju zakletvu. Mora da je imao veliki razlog da uradi nešto takvo, pomislio sam. Naježio sam se od straha, ne zbog veštine i Taletovog oružja, ne zbog neprijatelja koji će možda svakog trenutka da upadnu, već zbog toga što su uspeli da ovakvog čoveka nateraju da se preda. – Ako su Taleta uspeli da nagovore da izda, šta preostaje nama? – pomislio sam gledajući u historičareve prazne oči. – Tale, je l' ti nekad žao što nikad nisi pogledao u kutiju? Ovu!

Jednom rukom sam izvukao drvenu kutiju, a drugom pištolj sa prigušivačem koji sam uperio u njega. Oči su mu se razrogačile, a ruka automatski krenula iza leđa. Ukočio se jer je znao da će dobiti metak u čelo pre nego što izvuče svoj pištolj. Svestan propuštene prilike, tužno se nasmejao.

– Nisam ni mislio da te ubijem, niti da ti otmem kutiju. Nadao sam se da će te Tragači ubiti pre nego što dođeš do mene, ali mogao sam da pretpostavim da će se veliki Vuk izvući. U redu majore, spreman sam, izdaja mora da se plati. Ako to ne uradiš ti, uradiće neko drugi od naših.

– Jesu li sve sigurne kuće pod prismotrom? Imam li gde da se sakrijem? I koliko ih je?

– Svi su napolju, u zgradi nema nikog, čekaju da izađeš. Postaće nestrpljivi sad kad su toliko blizu. Čekali su da se pojavim na prozoru i tako im stavim do znanja da si ti taj koga traže. A što se tiče tvog pitanja u vezi sa kutijom... ne znam... možda... sad je kasno. I da... sve sigurne kuće se nadgledaju.

– Pogledaćeš unutra, Tale, iako Tajna nije bila namenjena tebi. Pokazaću ti, zaslužio si da umreš spokojan, da barem znaš šta si čuvao sve ove godine... i šta si izdao. Vezao sam ga, zapužio mu usta i strpao ga ispod radnog stola u njegovoj kancelariji. Nikog osim njega više nije bilo u zgradi arhiva i napadači, čiji god bili, moraće na vrata ako žele da uđu jer su na svim prozorima rešetke. Šteta tolike arhivske građe, ali moraće da gori. Namestio sam se pored ulaza sa dva otkočena pištolja, nisam verovao da ću dugo da čekam. Odavno nije bilo vukova u tvrđavi.

– Zašto, Tale? Šta su mogli da ti obećaju da izdaš pored zakletve i toliko vere koju si imao? – posmatrao sam ga već žaleći zbog onoga što moram da uradim. Nije ga bilo strah, nikad se nije plašio, zavideo sam mu na tolikoj hrabrosti.

– Nisu mi obećali ništa. Zapretili su mi ubistvom deteta.

– Radili su oni to i ranije pa se nisi uplašio – skoro sam vikao. Nisam shvatao šta mi priča, nisam razumeo kako je zbog toga mogao da izda kad je i ranije dobijao pretnje.

– Ali ranije nisam imao sina! Posle tri ćerke dobio sam sina i tad sam obećao sebi da neću da ga žrtvujem zbog Tajne koju nisam ni video. Ne razumeš ti to, Sibine, nemaš nikoga. Postoje neke stvari koje su veće i od naše zakletve.

To što je rekao baš me je zbolelo. Tačno! Ona koju sam imao bila je ubijena. Nisam imao više nikoga.

– Razumem to... i opraštam ti. Evo kutije... pogledaj unutra.

Tale je onako vezan pogledao u kutiju koju sam otvorio pred njim i posle nekoliko trenutaka počeo da se smeje. Pritiskom na oroz ubio sam i deo sećanja na moju ženu Katarinu. Koliko sam mrzeo sebe u tom trenutku. I zbog Taletovog života i zbog izdaje žene koju sam voleo. U šta sam se to pretvorio?! Skliznuo je na pod, a na njegovom licu, obasjanom vatrom koja je bila sve jača, bio je smešak. Shvatio je Tale Tajnu, možda i bolje nego što sam ja. Kada je dim upaljenih hartija počeo da me guši, stavio sam kutiju u džep i krenuo ka izlazu. Preskočio sam tela dvojice Tragača koji su pokušali da uđu i bili ubijeni. Posle tog napada zapalio sam zgradu, koja je uz pomoć hiljade starih hartija planula kao šibica. Zbog onih koji su bili napolju sa prstom na obaraču, čekao sam da dođu vatrogasci pa da se u toj gužvi nekako izvučem i pobegnem iz Niša. Da sakrijem kutiju i izgubim se, da odem što dalje od Srbije. Taletova smrt u meni nije izazvala ni mržnju ni želju za osvetom. Osećao sam samo neku tugu i suze kako mi se skupljaju u očima. Ali... to je od ovog dima.

* * *

Požar je bio veliki, pa se pored vatrogasaca okupilo i dosta publike. U svoj toj gužvi nije mi bilo teško da napustim zgradu. Izašao sam sa uređajem za gašenje požara i prskao penom oko sebe. Od momka koji je vozio vatrogasna kola uzeo sam uniformu, a njega onesvešćenog ostavio da leži u kabini. Neprijatelji koji su se skrivali nisu smeli da me napadnu jer se oko zgrade okupilo mnogo ljudi, a mrak je učinio svoje. Izašao sam iz Niša ukradenim kolima. Do sela Paljina došao sam prisećajući se uzdignute ruke starca koja je pokazivala na severoistok. Nadao sam se da su Tragači ostali da me traže po tvrđavi.

Selo Paljina, desno, pisalo je na limenom znaku pored puta. Stao sam nekoliko puta i ugasio svetla, da proverim da li me neko prati. Prešao sam most koji vodi do sela i ugledao prve kuće. – Stari hrast iz čije grane raste divlja kruška – u mislima su mi odzvanjale reči starca čije sam čarape još nosio na nogama. – Sjajno mesto za skrivanje kutije, odličan putokaz – razmišljao sam vozeći kroz selo sa ugašenim svetlima. Retke seljane nisam smeo da pitam za mesto gde se nalazi to drvo. Npoverljiv je srpski seljak. Nepoznat čovek usred mraka izazvao bi nepotrebnu pažnju i pitanja. Morao sam da sačekam zoru jer po ovom mraku nisam mogao da vidim ni svoje cipele, a kamoli neki stari hrast. Krenuo sam putem koji je vodio iznad sela, ugasio motor i izašao. Nisam smeo da ostanem u vozilu jer bih bio laka meta. Kroz tamu sam primetio crkvu i krenuo ka njoj. – Ako ništa drugo, neću biti napolju i smrzavati se – pomislio sam trljajući promrzle šake. Lako sam obio vrata i ušao. Nisam se prekrstio.

* * *

Bila je to druga noć koju sam provodio budan. Šetao sam po crkvi i s vremena na vreme kroz prozor gledao u mrak. Bilo je nepodnošljivo hladno i mračno kao u grobu. Ni meseca da otkrije sitne životinje koje se motaju po travi oko crkve, ni zvezda da mi pokažu svoje oči. Skinuo sam jednu ikonu i stavio je na prozor. Iz džepa uniforme jadnog vatrogasca izvukao sam upaljač i upalio nekoliko sveća koje sam poređao po podu da me njihova svetlost ne bi odala. – Nije neka toplota – pomislio sam – ali barem ću malo ruke da zagrejem, ima još dosta do svitanja.

Crkva je bila nova, posvećena Ognjenoj Mariji, u stvari Marini, svetici stradaloj u vreme cara Dioklecijana. – Ostaće vernici bez sveća – pomislio sam dok su se one polako topile u mom pokušaju da se ugrejem. Tek kada sam podigao pogled sa plamena, primetio sam, iznenađen, da su ikone počele da svetle, a sveci da me posmatraju sa zidova. – Ili sam previše umoran pa me pamet vara nudeći mi čudne slike ili spavam i sanjam čudne snove – rekao sam sebi dok sam se okretao posmatrajući senke. Izgledalo je kao da sveci prelaze iz ikone u ikonu, pa se u času prelaska njihova senka ocrta na zidu i plamen sveća zatreperi. Nije mi bilo prvi put da provodim noć u crkvi, ali ovo nikada nisam doživeo. Činilo se da senke zastanu kad primete da sam tu, svedok njihovog postojanja i kretanja, pa okrenu svoje tamne prilike ka meni i odlaze dalje spokojne, ne videći u meni pretnju. Šetaju belim zidovima ljudi na konjima, zabrađene žene, sveci sa oružjem, kraljevi sa svojim zadužbinama u rukama. I kao da razgovaraju, iako

ih ne čujem. Nisam čuo ništa, čak ni šapat, samo sam ih iznenađeno gledao, ne želeći i ne usuđujući se da ih uznemirim.

Negde pred zoru, kad je i poslednja sveća dogorela, a ja sklonio ikonu sa prozora, sveci su se vratili u svoje slike mirni, zadovoljni i čisti. – Uskoro će svanuti – zaključio sam gledajući kroz prozor. – Moram da krenem, nemam vremena za gubljenje. Izvadio sam iz džepa novac, za sveće i pokvarenu bravu, i stavio ga na oltar. U tom trenutku začuo sam razgovor.

Trojica ih je ali nisu Tragači, oni se ne bi čuli. Lovci! Nisam još smeo da izađem iz crkve i brzo sam skočio na vrata poduprevši ih ramenom. Ljudi su bili sve bliže, verovatno u nameri da svrate do crkve. Nisam verovao da imaju ključ. Samo poneko u selu dobije od popa ključ, da otključava i zaključava crkvu i brine o njoj. – E, ako je baš taj koji ima ključ pošao u lov, nazdravlje! – pomislio sam, ljut na sebe što ranije nisam napustio crkvu. Neko od njih je počeo da pritiska bravu, a ja sam ramenom jače pritisnuo vrata.

– Nisi valjda očekivao da bude otvorena? – upitao je nečiji glas.

– Ma nisam, čisto da proverim. Ajd' Ognjena Marijo i dragi Bože, da ulovimo nešto danas, da nas lovačka sreća posluži.

Otišli su, ostavivši me ubrzanog pulsa. Nisam dugo tražio drvo o kojem mi je starac pričao.

Hrast je bio veličanstven, veći u životu nisam video. Onako sâm na livadi delovao je kao neki džin koji, ustoličen tu, nadgleda sve oko sebe i gospodari pogledom ljudi i ptica. – Kakvog li zmaja ti čuvaš? – pitao sam se. – Možda dobrog demona Srba, duha zaštitnika?

Iz jedne grane starog drveta stvarno je raslo nešto što nije bilo deo hrasta, izgledalo je kao nakalemljena grana. – Šta li si ti sve video, prijatelju? Stvaranje sveta? – rekao sam prilazeći mu. Istočno od drveta, na udaljenosti od stotinak metara, nalazilo se seosko groblje. Dan je bio vedar i sa brda gde se nalazio ovaj stari zapis, sveto drvo Srba, video se Rtanj, planina piramida, dom čudnih vukova i tajnih riznica. Odavno nisam bio tamo, još od vremena kada sam na vrhu ove planine davao zakletvu da ću čuvati drvenu kutiju. – Od hrasta orijentir prema Rtnju – reči su mi same navrle, kao poruka nekom od Vernih koji će doći posle mene. – Groblje na putu. Okreni se u pravcu ispruženih nogu pokojnika i nađi najstariji spomenik prema istoku i krst na njemu. Naći ćeš znak Strelca na kraku krsta kao putokaz u kom pravcu bi trebalo da kreneš. Pogledaj ime pokojnika na spomeniku. Zaokruženo slovo u imenu ili prezimenu je početno slovo broja koraka u tom pravcu. Pomnoži sa brojem zaokruženim u natpisu godine smrti. Taj drugi broj je broj godine u kojoj je kutija ovde sakrivena. Saberi brojeve, idi normalnim koracima do tog mesta i kopaj. I moli boga da te niko ne posmatra.

Tajna nikad nije bila izgubljena jer smo mi Verni oduvek označavali orijentire znacima i simbolima samo nama znanim. Sitni, neprimetni znakovi, nekad lepo nacrtani, nekad samo izgrebani vrhom noža, nekad u žurbi, nekad polako. Samo za one koji su znali gde i u šta da gledaju. Sve sam ovo obavio tog jutra, obeležio sam čak i mesto na kom sam planirao da zakopam kutiju. Trebalo je samo da se pod okriljem noći vratim i zakopam je ispod jedne šljive. Čak i da neko poseče drvo, znaci su previše uočljivi da bi promakli nekom od Vernih. – Nazad u auto – pomislio sam. – Nema skrivanja

kutije do mraka, mogao bi neko da me vidi. Morao sam da odem do narednog sela da nešto pojedem i malo odspavam. – Jesu li zmajevi još živi? – razmišljao sam dok sam išao ka groblju. – Ili su pobjegli ostavivši oluje ljudima? Lako im je bilo sa olujama, pobjegli su pred ljudima i novim bogom.

Ukradena kola sam naredne večeri ostavio u šumi pored puta, nisam imao nameru da ih ponovo koristim. Verovatno je već bilo prijavljeno da su nestala. Pešice sam se preko brda, kroz guste i mračne šume, vratio u Paljinu. Ni sam ne znam koliko sam puta pao i ustao, jer nisam smeo da koristim baterijsku lampu. Bio sam izgreban, a prsti na nogama su me boleli od udaranja o korenje drveća. Kroz mrak sam išao skoro pipajući, trudio sam se da se ne otkotrljam niz padinu. Postalo mi je jasno zašto su hajduci ovde taborili: bilo je mnogo odličnih mesta za skrivanje, bekstvo i zasedu. Da prethodnog dana nisam dobro obeležio šljivu, morao bih da čekam zoru da je nađem. Kada sam došao do drveta, izvadio sam iz ranca kramp koji sam kupio u selu i počeo da kopam. Morao sam što dublje da sakrijem kutiju ali je zemlja, tvrda od hladnoće, počela da mi uzvraća udarce.

Mesto na kojem sam zakopao Tajnu delovalo je kao krtičnjak. Nisam se ni potrudio da utabam zemlju. Vreme je bilo za odlazak. Morao sam nekako do Beograda, pa van zemlje. Kao jedinom koji zna za mesto na kom je kutija sakrivena, bilo mi je bolje da odem daleko od nje i što dalje odvučem Tragače. Nisam znao koliko je duboko otišla Taletova izdaja.

Krenuo sam ka crkvi jer sam morao da proverim da li će i te noći da se pojave senke. U džepu uniforme imao sam

pregršt sveća kupljenih tog dana. Glup i nepotreban potez koji je mogao da me košta glave ali sam morao to da uradim. Jedna od senki mi se učinila veoma poznatom. Sreli smo se već.

Lisice su kidisale na mene pokušavajući da me ujedu. Branio sam se krampom i kako sam koju udario i ubio, tako se približila nova sa željom da me ugrize. Lajale su kao psi, a iz čeljusti su im tekle bale. Pištolji koje sam pokušavao da dohvatim bili su nestali, verovatno sam ih izgubio prilikom prelaska ovih brda. Lisice su nadirale u čoporu, a ja sam osećao njihovu mržnju. Mrzele su me iz dna svoje životinjske duše. Umorio sam se mašući i udarajući teškim oruđem. Vrata crkve su bila blizu, pokušao sam da dođem do njih, ali lisice su mi se uplele među noge i pao sam. Samo u trenu, ugledao sam iznad svog lica iskeženu njušku životinje. Imala je užarene oči i sa zuba joj je kapala krv pomešana sa belom penom. Kao da je pre ugriza htela nešto da mi kaže, da prolaje nešto što bih shvatio...

Otvorio sam oči i na vratima crkve ugledao popa koji se krstio. Kakav ružan san!

– Dobro jutro oče, videste li jutros neku lisicu kako se šunja oko crkve?

– Neka baba je sanjala da ovde treba da se sagradi crkva, znaš već te priče – započeo je pop priču čisteći sa poda vosak izgorelih sveća. – Ponekad nam Bog kroz san pokaže put, rešenje ili spasenje. Dali su ljudi iz sela novac i sagradili crkvu. Sigurno je ovde nekad bila crkva, nalazili smo razne predmete

po okolnim njivama. Pronašli smo delove starog vodovoda, iako ovde vodovod nikad prolazio nije, bar ne u skorijoj prošlosti. Nalazili smo i opeke, staru grnčariju i životinjske kosti. Iznad crkve, ovde naviše – nejasno je pokazao rukom u pravcu bočno od oltara – nalaze se dva izvora, a po priči tu je negde zakopano i zvono stare crkve. Lepo je ovo mesto, svraćaju ljudi – pričao je pop kao navijen – ali retko se ko ženi ovde, opustela sela. I starih je sve manje pa ni sahrana nema. Dolaze ponekad neki što hoće ovde da se krste, setili se Boga – nije prestajao da priča završavajući čišćenje poda i uzimajući krp u ruke. – Ali nisu oni krivi, nego roditelji koje su godinama uveravali da je Bog umro. Nikad nije kasno prepustiti se i upoznati Boga. A ti si kršten, je l' da?

– Jesam – odgovorio sam, više da udovoljim njegovoj znatiželji nego što sam zaista bio raspoložen za priču. Uostalom, ovo je bila njegova kuća, a ja sam bio samo gost. Ili je bilo obrnuto?

– Oženjen? – očigledno nije tako lako odustajao od razgovora, a ja sam samo želeo da protumačim svoj san, za šta mi je trebalo malo mira i tišine. – Sada ih nećeš dobiti, Markoviću, razmišljaj o snu kasnije – pomislio sam.

– Bio sam, nisam više.

– Mnogo se sada ljudi razvodi, ne valja to. Kada Srbinu oduzmeš vojsku, crkvu i porodicu, šta mu ostaje? Kućni ljubimci, internet i psihologija.

– Nisam razveden, mrtva je – odgovorio sam i iznenadio se kako sam to lako i obično rekao. Kao da sam nekad trenirao fudbal, a sada više ne treniram. Sve manje sam se sviđao sebi.

– Laka joj zemlja, kod Boga je – prekrstio se pop.

– Čudna je to stvar, ta naša vera, setimo je se samo kad nam je teško – morao sam da promenim temu. Nisam imao želju da objašnjavam kako sam izgubio ženu koju sam voleo.

– Ma pusti, sine, vera se gaji kao i sve ostalo. Nežna je to biljka, traži pažnju i ljubav. A lekovita je, leči dušu. Pa iako se kod nekog osuši i zatre, opet ona izađe i pokaže se. Koliko je nežna, toliko je i žilava. Ne da ti ona da je lako izgubiš i uvek čuči negde duboko. Latice i mogu da se osuše, ali seme joj je neuništivo. I ne plašim se da pričam o svojoj ličnoj veri, stame-na je. Kalio sam je godinama, iskustvom, mukom i molitvom.

– Divim se vašoj veri, oče. I moja vera je čvrsta, samo što ja verujem u neke druge stvari i u neke druge bogove.

– Svi imamo pravo na izbor – mahnuo je rukom sveštenik. – To je ionako najveći poklon čoveku, poklon i prokletstvo. Bitno je ono što nam ti bogovi poručuju. Bog treba nama, ali trebamo i mi njemu, zapamti to. Samo nemoj đavole da nazivaš bogovima, niti da od ljudi praviš božanstva. Niko nije rekao da su naši izbori pravi, ali su naši, a po veri našoj neka nam bude.

Mudri božiji čovek. Nije se baš mnogo iznenadio kad me je zatekao kako spavam u crkvi, više je bio iznenađen načinom na koji sam obio vrata. Znao sam da je shvatio da nisam ovde da bih poharao crkvu. Umio sam se vodom iz plastične flaše koju je on napunio na obližnjem izvoru. San me je oznojio, uprkos hladnoći, i osećao sam laganu drhtavicu, pa me je voda malo osvežila. – Kako sam samo mogao da se uspavam?! – i dalje sam se čudio. Nije me pitao ni ko sam ni šta tražim tu, niti ga je iznenadio pištolj koji sam uperio u njega kad se pojavio na vratima crkve. Napravio se da ga ne primećuje. – Ko zna šta si ti sve prošao u životu, oče – pomislio

sam. – Nisi li ti zmaj iz zapisa, pa preobučen u čoveka čuvaš ljude od oluja?

– Oprosti, oče, nisam oskrnavio crkvu. Samo mi je trebalo malo mira i predaha, pa me sveci zadržaše da porazgovaramo i san me prevari.

– I... jesi li sanjao nešto, ovde, pod ikonama? Jesu li ti sveci nešto poručili? – upitao je pop gledajući me ravno u oči. Ne znam zašto, ali nisam uspeo da izdržim njegov pogled. Okrenuo sam mu leđa.

– Ružno sam sanjao, bežao sam cele noći od nekih lisica koje su me jurile. Tresao sam se u snu, od hladnoće ili straha, ne znam. Sveci mi nisu sačuvali snove – rekao sam i dalje osećajući drhtavicu. Nisam pominjao šta sam sve video u tami crkve i kako su me i ove noći ikone radoznalo gledale.

– Opominju te snovi nešto, nemoj da ih zaboraviš. Hajde da doručujemo. Izvini, nisam poneo mnogo jer nisam očekivao goste, ali biće dovoljno za nas dvojicu.

Pričali smo dugo u hladnoći crkve, pomogao sam mu da namesti polomljenu bravu i dao savet kako da zidove bolje zaštititi od glodara i vlage. Pričali smo o običnim stvarima, a nekoliko seljaka nas je pozdravilo idući svojim poslom. Ne znam šta je pop prevrtao po glavi dok je sa mnom razgovarao. Verovatno je mislio da sam neko izgubljeno jagnje koje traži spas i odgovor u veri. Eh, oče, vuk sam ja, vuk! Ali ne diram tvoje stado, čuvam ga.

Sam se ponudio da me odveze kolima do aleksinačke autobuske stanice. Sa popom u društvu i u vatrogasnoj uniformi privlačio sam nepotrebnu pažnju, ali nije bilo druge. Na rastanku sam mu jako stisnuo ruku i zahvalio se.

– Možda se ponovo sretnemo, oče.

– Samo Bog zna, sine. I ne čekaj da se slučajno sretnemo, dođi s namerom. Crkva je otvorena za sve, pa i ako je zaključana, slobodno je obij – nasmešio se dobrodušno. – Više volim ljude koji obijaju crkvena vrata da bi pronašli oprostaj i pomolili se, nego one koji polome prste krsteći se, pa zaborave da opet dođu. I potroši slobodno sve sveće. Ima mnogo sveća, ali nema toliko ljudi. Čemu sveće ako nema ko da ih upali? – odgovorio mi je pop zagonetno se smešeći.

Posle tri sata vožnje autobusom izašao sam kod naplatne rampe u Bujanj Potoku. Iz govornice sam pozvao Avrama. Trubili su mi iz kola smejući se vatrogascu u vunanim čarapama, a patrola policije me je sumnjičavo gledala.

– Ludak je u gradu. Dođi po njega.

– Dobrodošao. Plašili smo se za tebe – odgovorio mi je glas iz slušalice.

Toliko sam se zadužio kod dobrih ljudi. Ima još nade za Srbe. Ima li je i za mene?